

Του Νεόφυτου Χαριλάου

Τον τελευταίο καιρό, με αφορμή τις δηλώσεις του αρμόδιου Υπουργού Παιδείας περί δημιουργίας στην Ελλάδα του λεγόμενου «έξυπνου σχολείου», πυροδοτήθηκαν συζητήσεις, έγιναν συνέδρια και αναπτύχθηκε ένας διάλογος στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, στον τύπο αλλά και στα διάφορα blogs του διαδικτύου για το θέμα. Η εκπαιδευτική κοινότητα κατά το μάλλον ή ήττον στάθηκε επιφυλακτική απέναντι στις εξαγγελίες, επισημαίνοντας κυρίως τα τεράστια, βασικά προβλήματα που υπάρχουν στον εκπαιδευτικό χώρο αυτή τη στιγμή.

Στο παρόν άρθρο δεν θα ασχοληθούμε με τις προθέσεις του Υπουργού για την εφαρμογή ή όχι των εξαγγελιών, ούτε θα σχολιάσουμε αν θα έπρεπε να είναι ή όχι στις πρώτες προτεραιότητες του Υπουργείου η υλοποίηση τέτοιου είδους προγραμμάτων στην ελληνική εκπαίδευση.

Παραμένουμε όμως καλόπιστοι σε κάθε προσπάθεια αναβάθμισης της εκπαίδευσης, απ' όπου και αν προέρχεται, έστω και αν πολλές φορές η πραγματικότητα μας διαψεύδει. Θα επικεντρωθούμε λοιπόν στην ουσία του θέματος, που είναι αυτό καθαυτό το λεγόμενο «έξυπνο σχολείο», εξετάζοντας κατά το δυνατόν κάποια ουσιώδη χαρακτηριστικά του.

Τα ερωτήματα τα οποία έρχονται αυτόματα στο μυαλό, ακούγοντας τη φράση «έξυπνο σχολείο» είναι πολλά και χρήζουν απαντήσεων. Γιατί ασφαλώς, αν θέλουμε να ιδρύσουμε ένα νέο, έξυπνο σχολείο, σημαίνει ότι αυτό

που διαθέτουμε δεν είναι έξυπνο ή στην καλύτερη περίπτωση είναι ένα σχολείο μέσης «εξυπνάδας». Σε τι συνίσταται λοιπόν η «εξυπνάδα» του νέου σχολείου, εν αντιθέσει προς το υφιστάμενο; Μελετώντας τις διακηρύξεις αλλά και την εκπαιδευτική εμπειρία από παρόμοια σχολεία του εξωτερικού (Βλ. το Σχολείο του μέλλοντος ή έξυπνο σχολείο της Φιλαδέλφειας των ΗΠΑ που έφτιαξε η Microsoft) το «έξυπνο σχολείο» διαθέτει όντως κάποια βασικά πλεονεκτήματα σε σχέση με το παραδοσιακό σχολείο. Οι βασικές συνιστώσες του νέου σχολείου αφορούν σε τρεις βασικούς τομείς:

1. Κτιριακές υποδομές, υλικοτεχνική υποδομή, νέες τεχνολογίες, 2. Διδακτικό προσωπικό, 3. Περιεχόμενο σπουδών.

Το «έξυπνο σχολείο» δεν είναι απλά ένα κτίριο. Το έξυπνο σχολείο, σύμφωνα με τις δηλώσεις των υποστηρικτών του, είναι μία ιδέα γύρω από την οποία εκτείνεται όλο το σύστημα εκπαίδευσης. Είναι το διατμηματικό κτίριο, το σύγχρονο και αποτελεσματικό κτίριο, το διασυνδεδεμένο με τις νέες τεχνολογίες. Στο πρωτοποριακό αυτό σχολείο όλα είναι διαφορετικά και απολύτως

εναρμονισμένα με τη σύγχρονη
υψηλή τεχνολογία και διαθέτει
κάθε είδους ευκολία για
διδάσκοντες και διδασκόμενους.
Η διδασκαλία των μαθημάτων
δεν γίνεται με τον παραδοσιακό
τρόπο. Δεν υπάρχουν
μαυροπίνακες αλλά
διαδραστικοί, «έξυπνοι πίνακες»,
με τους οποίους οι δάσκαλοι
μπορούν να κάνουν ζουμ πάνω σε
αυτά που έχουν γράψει, αλλά
ακόμη και να συνδεθούν με το
διαδίκτυο. Οι μαθητές

δεν κυκλοφορούν με βιβλία, αλλά

ο καθένας φέρει μαζί του τον δικό του προσωπικό υπολογιστή με τον οποίο συμμετέχει στην όλη εκπαιδευτική διαδικασία. Η όλη δομή και λειτουργία του έξυπνου σχολείου, με τη χρήση εναλλακτικών μορφών ενέργειας, βιοκλιματικών αιθουσών και αύλειων χώρων, με την αξιοποίηση νέων τεχνολογιών κτλ, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για τη διαμόρφωση περιβαλλοντικής συνείδησης στο παιδί και το

βοηθά να αναπτύξει ελεύθερα τη δημιουργικότητά του. Είναι ένα σχολείο φιλικό προς το παιδί, γίνεται για το παιδί με σκοπό να διαμορφώσει μια ισορροπημένη συναισθηματικά και διανοητικά προσωπικότητα.

Ασφαλώς η ύπαρξη και λειτουργία του «έξυπνου σχολείου» προϋποθέτει «έξυπνους» και καλά εκπαιδευμένους εκπαιδευτικούς, κυρίως

στις νέες τεχνολογίες,
αλλά και με διαφορετική
προσέγγιση της μάθησης. Η
παλιά αντίληψη, που ήθελε
τον δάσκαλο πρωταγωνιστή
της εκπαιδευτικής
διαδικασίας, αλλάζει. Ο
μαθητής γίνεται το
επίκεντρο της
εκπαιδευτικής διαδικασίας.
Ο δάσκαλος είναι ο
συντονιστής και
καθοδηγητής των μαθητών
στην έρευνα της γνώσης.

Το περιεχόμενο των σπουδών του «έξυπνου σχολείου» είναι λογικό να διαφοροποιείται, να γίνεται πιο ευέλικτο και να ανταποκρίνεται στις συνεχείς μεταβαλλόμενες ανάγκες της κοινωνίας. Εκείνο που έχει πραγματική αξία είναι η απόκτηση δεξιοτήτων και όχι άχρηστων πληροφοριών. Το να

απομνημονεύει ο μαθητής
επί παραδείγματι
δεκάδες σελίδες
διδακτικής ύλης για τις
εξετάσεις, μπορεί να τον
βοηθάει να ασκεί τη μνήμη
του, αλλά ίσως του είναι
άχρηστες

για τη ζωή του. Το
σημαντικό είναι να μάθει
πώς να μαθαίνει, ώστε ο
ίδιος να γίνει ερευνητής

της γνώσης, ερευνητής
της ζωής, γεγονός που θα
του επιτρέψει στη
συνέχεια να αδράξει
μόνος του τη ζωή και να
επιλέξει το δικό του,
προσωπικό δρόμο.

Όλα αυτά που
αναφέρθηκαν εν
συντομία και πολλά
άλλα, δεν είναι
ασφαλώς καινοφανή,

ούτε και
ανακαλύφθηκαν τώρα
με την εφεύρεση του
όρου «έξυπνο σχολείο».
Οι βαρύγδουποι
χαρακτηρισμοί τις
περισσότερες φορές
αποπροσανατολίζουν
από την ουσία του
ζητήματος και
δημιουργούν την
εντύπωση ότι η

εκπαίδευση θα αλλάξει
ως διά μαγείας αν
φτιάξουμε ένα
οικολογικό σχολείο ή αν
έχουν οι μαθητές ένα
προσωπικό υπολογιστή.
Τα αιτήματα για αλλαγή
στον τρόπο
διδασκαλίας, για
καλύτερα και πιο φιλικά
προς τον μαθητή
σχολεία, για πιο

πραγματιστικά
προγράμματα σπουδών
διατυπώθηκαν πολλές
δεκαετίες πριν, ενώ η
επιστήμη της
παιδαγωγικής πολλά
χρόνια τώρα έχει
διατυπώσει με
σαφήνεια τις
παιδαγωγικές αρχές οι
οποίες θα πρέπει να
διέπουν ένα

εκπαιδευτικό σύστημα.
Γιατί λοιπόν δεν έχει
ακόμη υλοποιηθεί το
όραμα για ένα
λειτουργικό και
σύγχρονο σχολείο; Η
απάντηση στο
ερώτημα θα
περιοριστεί
περισσότερο στα
βαθύτερα αίτια του

προβλήματος και
λιγότερο στα
πασιφανή εξωτερικά
προβλήματα, που
έχουν να κάνουν με
εξωτερικούς
παράγοντες, οι οποίοι
ασφαλώς δεν είναι
αμελητέοι.
Η εκπαίδευση, ως μια
δυναμική διαδικασία

αλληλεπίδρασης,
είναι (ή θα έπρεπε να
είναι) μια πράξη
ανατρεπτική, με την
έννοια ότι με τη
μάθηση ή την άσκηση
επιδιώκεται η
μετάβαση από μια
ανεπιθύμητη
κατάσταση (π.χ.

άγνοια) σε μια
επιθυμητή (π.χ.
γνώση), με απώτερο
σκοπό την εσωτερική
καλλιέργεια του
ανθρώπου, δηλαδή τη
διεύρυνση της
συνειδητότητάς του.
Εκ-παιδεύω, κατά
την αρχαιοελληνική

και τη σύγχρονη
σημασία του όρου,
σημαίνει ανατρέφω,
μεγαλώνω παιδί,
διδάσκω
συστηματικά,
καθοδηγώ, ασκώ
κάποιον συστηματικά
για την απόκτηση
γνώσεων και

δεξιοτήτων. Αυτό
σημαίνει ότι υπάρχει
ένας παράγων που
δέχεται την
εκπαίδευση (παιδί)
και ένας άλλος που
την παρέχει
(εκπαιδευτικό
σύστημα, κοινωνία).
Το ζητούμενο λοιπόν

είναι να βρεθεί η χρυσή τομή μεταξύ του παρέχοντος την εκπαίδευση και του αποδέκτη της εκπαίδευσης. Για να γίνει αυτό θα πρέπει οι δύο παράγοντες να βρεθούν σε ένα συντονισμό, ώστε να

εκπέμπουν στο ίδιο
μήκος κύματος,
γεγονός που θα
επιτρέπει στην
εκπαιδευτική
διαδικασία να κυλάει
αβίαστα και τα
αποτελέσματα να
είναι απτά και
συγκεκριμένα στο

νου και την ψυχή των
μαθητών. Αυτό
σημαίνει πρακτικά
ότι γονείς,
εκπαιδευτικοί και
κοινωνία θα πρέπει
να ανταποκρίνονται
στις πραγματικές
ανάγκες του νέου
ανθρώπου και όχι να

προβάλλουν μέσα
από το εκπαιδευτικό
σύστημα τις δικές
του προσδοκίες και
ελλείψεις.

Πρακτικότερα, θα
πρέπει το
εκπαιδευτικό
σύστημα μέσω του
σχολείου να

προετοιμάσει το
μαθητή για το μεγάλο
σχολείο της ζωής,
όχι τόσο από
πλευράς
επαγγελματικής
αποκατάστασης
-γιατί και αυτό πια με
τα νέα δεδομένα δεν
μπορεί να το

εξασφαλίσει κανείς-,
όσο από πλευράς
προσωπικότητας.
Θεωρητικά όλοι θα
συμφωνήσουν με
την παραπάνω
θέση. Πρακτικά
όμως σπάνια το
διαπιστώνουμε στα
σχολεία μας,

ιδιαιτέρα τα
ελληνικά. Όλοι
θεωρούν ότι η
εκπαίδευση θα
πρέπει να
καλλιεργεί τον
χαρακτήρα και να
προάγει την
προσωπικότητα του
μαθητή, αλλά

ελάχιστοι είναι
αυτοί που το
εννοούν και το
εφαρμόζουν στην
πράξη. Κατά τις
συζητήσεις περί
αυτού πάντα
υπάρχει το: ναι μεν
αλλά Η
πραγματικότητα

της ζωής –λένε-
είναι αδυσώπητη, γι'
αυτό και θα πρέπει
το παιδί να κοιτάξει
πώς να
προσαρμοστεί,
έστω και αν αυτό
που θα επιλέξει θα
του είναι αδιάφορο
ή μισητό. Προέχει

πάντα η
εξασφάλιση των
υλικών συνθηκών
διαβίωσης με ένα
καλό επάγγελμα και
ένα καλό μισθό.
Έτσι η εκπαίδευση
από μια αυτόνομη
διαδικασία
αυτοβελτίωσης του

ανθρώπου
καθίσταται
αποκλειστικά το
όργανο ενός
συστήματος που
προσανατολίζει
τους ανθρώπους
σε μια υλιστικού
τύπου διαβίωση και

όχι μιας ζωής που
είναι μια συνεχής
μαθητεία. Έτσι το
μέσο γίνεται
σκοπός και ο
άνθρωπος φτάνει
στην αλλοτρίωση
από την
πραγματική του

φύση και εν τέλει
καθίσταται
δυστυχής. Αν
ρίξουμε μια
γρήγορη ματιά στις
σημερινές
κοινωνίες, δυτικές
και ανατολικές, θα
διαπιστώσουμε του

λόγου το αληθές,
αφού η ανθρώπινη
και περιβαλλοντική
υποβάθμιση είναι
πασιφανής,
γεγονός που
βεβαιώνει την
τρομακτική
αποτυχία του

ανθρώπου στον
τομέα της
εκπαίδευσης.
Τι χρειάζεται
λοιπόν να γίνει
ώστε να
επανέλθουμε
στον ορθό δρόμο
και πώς να

λύσουμε ένα
πρόβλημα που οι
ρίζες του
βρίσκονται βαθιά
στην εγωιστική
νοοτροπία του
ανθρώπου; Πόσο
«έξυπνα» θα
πρέπει να γίνουν

ακόμη τα σχολεία
μας ώστε να
λύσουν, αν όχι το
σημερινό,
τουλάχιστον το
αυριανό πρόβλημα
του ανθρώπου;
Κατά την άποψη
μου η σημερινή

εκπαίδευση,
κατά το μάλλον ή
ήττον δεν
υστερεί τόσο στο
επίπεδο των
εκπαιδευτικών
δομών, όσο στο
επίπεδο των

ανθρώπων. Αυτό
δεν σημαίνει ότι
δεν υπάρχουν
σοβαρές
ελλείψεις στις
δομές ή ότι δεν
υπάρχουν
έξυπνοι και

ικανοί άνθρωποι.
Το πρόβλημα
έγκειται κυρίως
στην νοοτροπία
με την οποία
δομούμε την
εκπαιδευτική και
τη σχολική μας

πολιτική. Το
σημερινό
σχολείο, είτε το
θέλουμε είτε ὄχι,
αναπαράγει αυτό
που εμείς
είμαστε, αυτό
που πιστεύει η

κοινωνία ως το
καλό για τα
παιδιά της. Δεν
την ενδιαφέρει
να ανατρέψει ή
να βελτιώσει το
υπάρχον
σύστημα, αλλά

το πῶς θα
βoλευτεί
καλύτερα μέσα
σ' αυτό. Αυτός
που έχει πέραση
είναι ο
«έξυπνος», ο
καταφερτζής, ο

ωφελιμιστής, ο
αρριβίστας. Έτσι
επί της ουσίας
δεν την
ενδιαφέρει αν το
παιδί της είναι
ψυχικώς
διαταραγμένο,

αλλά το πώς θα
μπορέσει να
αντεπεξέλθει
μέσα σ' αυτό το
ανθρωποκτόνο
περιβάλλον, που
η κοινωνία των
ενηλίκων

δημιούργησε.
Ένα σύνολο από
φόβους,
ανασφάλειες,
προσδοκίες και
εγωιστικές
επιδιώξεις
καθοδηγεί τη

βούληση και τις
αποφάσεις του
μέσου
ανθρώπου, γι'
αυτό και οι
επιλογές του
είναι κατά το
μάλλον ή ήττον

ωφελιμιστικού
τύπου. Αυτό
αναπαράγει και
το εκπαιδευτικό
μας σύστημα,
χωρίς να δίνει
ουσιαστικές
λύσεις, λύσεις

Ζωής. Το
βεβαρημένο
πρόγραμμα
σπουδών κατά
συντριπτικό
ποσοστό
επικεντρώνεται
στην παροχή

άχρηστων
πληροφοριών
και στην
καλλιέργεια των
διανοητικών
ικανοτήτων του
μαθητή και όχι
στην απόκτηση

βιωματικών
εμπειριών και
συναισθηματικώ
ν ή κοινωνικών
δεξιοτήτων, οι
οποίες έχουν
μόνιμο
χαρακτήρα και

δημιουργούν
ισορροπημένα
και ψυχικώς υγιή
άτομα. Το
κόστος από την
συναισθηματική
«αγγραμματοσύνη», όπως

αναφέρει ο Daniel Goleman στο γνωστό του βιβλίο *Η συναισθηματική νοημοσύνη*

είναι τεράστιο,
αφού αυτή είναι
η πηγή των
περισσότερων
σύγχρονων
προβλημάτων
των εφήβων,
όπως η

αδιαφορία για
το σχολείο και
τα μαθήματα, το
άγχος, η
κατάθλιψη, η
επιθετικότητα, η
εγκληματικότητα
α και άλλα.

Το ανθρώπινο
σώμα, ο
ανθρώπινος
εγκέφαλος
χρειάζονται
αίμα για να
λειτουργήσουν,
το οποίο το

εξασφαλίζει η
καρδιά. Έτσι
και το σχολείο
χρειάζεται να
επανεύρει την
καρδιά του,
δηλαδή την
ψυχή του.

Χρειάζεται όχι
με λόγια αλλά
με έργα οι
φορείς του
σχολείου να
καταστήσουν
το σχολείο την
Καρδιά της

εκπαίδευσης,
που στην
πραγματικότητα
α σημαίνει ότι

το σχολείο θα
σταματήσει να
παίζει το ρόλο

ενός
διεκπεραιωτή
για την
προετοιμασία
μιας υλιστικής
διαβίωσης αλλά
μια μήτρα για
την δημιουργία

έλλογων
ανθρώπων,
Μαθητών της
Ζωής. Το
σχολείο μπορεί
να γίνει η
Καρδιά της
εκπαίδευσης,

μόνο αν οι
φορείς τις
εκπαίδευσης,
και κυρίως οι
δάσκαλοι, το
εγκολπωθούν.
Αν την
αδιαφορία και

το ιδιοτελές
συμφέρον τις
αντικαταστήσο
υν το
ενδιαφέρον και
η αγάπη για την
εκπαίδευση,
τον μαθητή, τον

δάσκαλο.
Μόνο η αγάπη
γι' αυτό που
κάνουμε
μπορεί να
φέρει την
πραγματική

ανατροπή στο
χώρο της
εκπαίδευσης.
Αν δεν αγαπάς
κάτι, δεν
μπορείς και να
του

προσφέρεις
τίποτα
ουσιαστικό. Με
την αγάπη
δομούνται
σχέσεις
εμπιστοσύνης

μεταξύ
διδασκόντων
και
διδασκομένων,
προάγεται η
έρευνα και η
γνώση. Με την

αγάπη
δομείται, όχι
το έξυπνο,
αλλά το
ανθρώπινο
σχολείο. Ναι,
το ανθρώπινο

σχολείο γιατί
πρέπει πρώτα
απ' όλα να
συνειδητοποιή
σουμε την
κυριότερη
ιδιότητά μας,

που μας κάνει
να
ξεχωρίζουμε
από όλα τα
άλλα
πλάσματα της
δημιουργίας.

Είμαστε
Ἀνθρωποι
σημαίνει
πρώτα απ' όλα
ὅτι είμαστε
έλλογα ὄντα
και ὅτι έχουμε

τη δυνατότητα
της
αυτοβελτίωσης
, ηθικά και
διανοητικά. Το
σχολείο λοιπόν
θα πρέπει

πρώτα απ' όλα
να μας καθιστά
Ανθρώπους.
Τότε το
σχολείο είναι
δυνατόν να
γίνει το

θεμελιώδες
υπόβαθρο του
μεγάλου
σχολείου που
λέγεται ΖΩΗ
και η ευτυχία
θα επιστρέψει

στις
ανθρώπινες
καρδιές.